

СТАНОВИЩЕ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, Област на висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология, научна специалност: Трудова психология и професионална психодиагностика

Автор на дисертационния труд: Зебиде Незамедин Ибраими

Тема на дисертационния труд: „Връзка между характеристиките на личността, самоуважението и удовлетвореността от работата“

Получени материали: дисертация, автореферат, автобиография

1. Кратки данни за докторанта

Зебиде Незамедин Ибраими е завършила успешно бакалавърска и магистърска програма по Психология в Държавния университет в Тетово, Република Македония. Там работи в момента като преподавател. Професионалните и интереси са в областта на Клиничната психология, Медицинската психология, Психологията на личността и Психологията на общуването. От 2016 година записва свободна форма на обучение по Докторантска програма „Трудова психология и професионална психодиагностика“ към ЮЗУ „Неофит Рилски“.

2. Структура на представената дисертация. Актуалност на изследвания научен проблем

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита на заседание на катедра «Психология» към Философски факултет на ЮЗУ «Неофит Рилски», Благоевград. В съдържанието си включва: увод, три глави, заключение, приноси и 3 приложения. Текстът е в обем от 124 страници, в които са включени 31 таблици, 14 графики, 2 хистограми и 3 фигури. Използваната литература обхваща 225 заглавия, на български, македонски и английски език.

Още в увода докторантката поставя въпроса за актуалността на избраната тема, породена от създаването на частни университети в Република Македония и мястото на преподавателите в тях. За българските условия също не са изследвани връзките между удовлетвореността от работата и самоуважението на работещите в държавни и частни университети. Изследванията са насочени приоритетно към мотивацията за личностна ефективност (Топузова, 2015). Смятам, че темата е значима и важна за съвременните условия в университетите в посткомунистическите страни.

Следвайки логиката на тематичната си подготовка, докторантката успешно представя връзката личност-професия в исторически и научен план през погледа на различни изследователи в психологията. Изводът, че изборът на професионална активност е не само важен елемент от живота на всеки човек, но и отговорност за собственото развитие и търсене на ефективност от това, синхронизира с изследователските и търсения. Правилно са очертани характеристиките на трудовата активност, включващи изявяване на способностите, личностните характеристики, професионалните стремежи, оценките за личностна значимост, социалните приоритети и удовлетвореността от живота. „Работещият човек положително изживява социалните си нагласи за значимост и успешност в средата на други хора“ (стр.15) Успешно са вмъкнати и теориите за връзката между кариерата и жизнения път на личността. Такава е теорията „котва на кариерата“ („career anchor“ на Edgar Shane, 2006) включваща способностите на личността, нейните ценности и произтичащите потребности и мотиви, отнасящи се към кариерата и „житейското установяване“. Мисля, че правилно докторантката е обърнала повече внимание върху теорията за „кариера без граници“, отнасяща се конкретно до работниците на умствения труд. Чрез нея възприемането или реализирането на промяна в

професионалните стратегии стимулира усещането за личностна ефективност и повишава самоуважението. Възприемането на кариерата като „професионално поле“, стимулира личностния преподавателски ресурс и създава гъвкавост в себеоценяването- важен аспект в усещането за удовлетвореност или не от работата си, а чрез нея и от работната позиция.

Разглеждането на самоуважението, като личностен конструкт, допълва разбирането за отношението на университетския преподавател към себе си. Докторантката подробно го представя чрез различни парадигми, което е показател за добрата и осведоменост. Правилно го свързва с емоционалните реакции на личността за себе си и съдържанието на Аз-образа. Приемам констатацията, че „трудно може да се намери някой друг психологичен феномен, който е в състояние да контролира и стимулира мотивацията, както го прави съзнанието и представата на личността за себе си“ (стр. 38), затова връзката професия – самоуважение е напълно логична.

В част 1.4. „удовлетвореността от работата“ също се предлага като конструкт в психологията, пряко свързан с организационното поведение на личността. Успешно докторантката е обосновала връзката удовлетвореност от работата–мотивация на работник, съдържание на работата–успешност в изпълнението и, емоционална стабилност и оценка на средата. От много литературни източници е разкрита важната, за настоящата разработка (в част 1.5.), връзка между характеристиките на личността, самоуважението и удовлетвореността от работата при университетските преподаватели. Представени са резултати от предишни изследователи доказващи, че продуктивността и ефективността по време на лекции са високи, когато преподавателите са с висока удовлетвореност и имат високо ниво на самоуважение (Spector, 1997), а качества като добросъвестност и отвореност към опита повишават удоволствието от работата (Mitić, 2007; Miletić, 2010; Radovanović, 2011). Това се отнася и за жените и за мъжете преподаватели,

а резултати от изследване от 2012 година доказва, че преподавателите в държавните университети имат по-високо ниво на самочувствие в сравнение с тези от частните университети (Cherabin, Praveena, Azimi, Qadimi, & Shalmani, 2012). Обосновано е желанието на докторантката да установи актуалността на подобни констатации за Република Северна Македония.

3. Изследователска концепция и обосновка на получените резултати

Организационните и изследователски задачи, които си поставя докторантката Зебиде Ибраими, синхронизират с научната цел: изследване на връзката между измеренията на личността с аспектите на самоуважението и удовлетвореността от работата (заплата, развитие, управление, ползи, награждаване, работен процес, колеги, естество на работа и комуникация) при университетски преподаватели, работещи в държавни и частни университети в Република Македония. Релевантни на целта са повдигнатите хипотези (една основна и 6 подкрепящи я). Докторантката се стреми да докаже, че удовлетвореността от работата се предиктира от самоуважението и личностните характеристики на университетските преподаватели, а не от пола и вида университет, в който те работят. В изследването участват 300 изследвани лица - преподаватели, работещи в Държавния университет в Тетово и частния Югоизточен европейски университет (SEEU), разделени в две групи (по 150 лица от всеки университет). Съобразено е съотношението на изследваните лица по пол - от държавен университет (67 (44,67%) са мъже и 83 (55,33%) жени) и от частен университет (82 (54,67%) са мъже и 68 (45,33%) са жени). Използвани са адаптирани за условията на Република Северна Македония анкетна карта и психологични въпросници, което е показател за отговорното отношение на докторантката към получените резултати. Последните са резултат от използването на: Скала за изследване на Петфакторния модел на

личността (Big Five Inventory), Въпросник за самоуважение на Розенберг и Тест за изследване на удовлетвореността от работата (JSS). Статистическият анализ е направен със софтуерния пакет SPSS (Statistical Package for the Social Science, version 17). Статистическата значимост на различията, в резултатите от двете изследвани групи лица, е измервана с помощта на ANOVA-анализ на вариациите. Прави добро впечатление представената вътрешна съгласуваност на резултатите чрез стойностите на алфата на Кронбах.

4. Научно-приложни приноси на дисертационния труд.

Изследователските умения, на докторантката, се проявяват най-пълно в представените резултати за търсените взаимовръзки. Проведеното изследване показва тенденции, които се сравняват с подобни в други страни. Доказва се:

1. Независимо от принадлежността си към частен или държавен университет, преподавателският състав в Република Северна Македония притежава високо ниво на самоуважение, което е в статистически съотносима връзка с удовлетвореността от работата и нейните съдържателни страни (заплащане, условия на труд, израстване, награждаване, управление на работния процес, комуникации).

2. Удовлетворението от работата повишава самоуважението на извършващият я, а не обратното.

3. Не всички характеристики на личността, а само отвореността към опита, добросъвестността и сътрудничеството положително повлияват удовлетвореността от работата на университетските преподаватели.

4. Върху високото самоуважение на университетските преподаватели повлияват такива характеристики на работата като наградата, нейното естество и заплащането.

5. Полът не е важен демографски фактор, влияещ върху самоуважението и удовлетвореността от работата, както мъжете, така и жените

университетски преподаватели, имат еднакво високо самоуважение и са доволни от работата си като такива.

6. Като лично ориентиран конструктив и самоуважението и удовлетвореността от работата, повлияват функционирането на университетската среда като цяло, спомагат за развитието на организационната и структура и култура, както в държавния, така и в частния университет.

Така направените заключения са доказателство не само за уменията на докторантката да провежда изследване, но и да интерпретира и обобщи получените резултати. Последните са значими за университетската практика, свързана с преподавателската и научно-изследователска дейност на университетските преподаватели. Положителна е идеята на докторантката да продължи изследователските си търсения в тази посока.

5. Научни приноси

След преглед на дисертационната разработка приемам както представения автореферат, така и предложените научни приноси, а именно:

1. За първи път в Република Северна Македония се провежда изследване за установяване нивото на самоуважение и формите на удовлетвореност от работата сред университетски преподаватели от различни, по собственост, университети

2. За първи път в Република Северна Македония се провежда изследване за сравняване на самоуважението, личностните черти и удовлетвореността от работата сред университетски преподаватели от гледна точка на пола в държавен и частен университет.

3. Доказва се, че удовлетвореността от работата е фактор за високото самоуважение при университетските преподаватели, а не обратното.

4. Изследването допълва резултати от международни замервания доказвайки, че самоуважението и удовлетвореността от работата са представени с почти еднакъв интензитет сред академичния състав и не се

влият от пола на преподавателите, както и от вида на университета (държавен или частен).

Предлагам на докторантката да разшири обхвата на изследваните лица, като потърси разлика, в изследваните променливи, според годините трудов стаж и статусната преподавателска позиция – професор, доцент и асистент. Мисля, че те повлияват по различен начин удовлетвореността от работата.

Заключение:

В резултат от цялостния ми прочит на дисертационния труд на тема „Връзка между характеристиките на личността, самоуважението и удовлетвореността от работата“ и на основата на изведените, в настоящата рецензия мнения и след приемане на научните приноси, давам своята положителна оценка за разработката. Предлагам на членовете на научното жури да присъдят на нейния автор - Зебиде Незамедин Ибраими образователната и научна степен „доктор“ в Област на висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология, научна специалност: Трудова психология и професионална психодиагностика

11.09.2019 г.

Благоевград

Съставил:

/доц.д-р Р.Манчева/